

**BTSO 250 BÜYÜK FİRMA ARAŞTIRMASI İŞİĞINDA
BURSA EKONOMİSİNİN BAŞLICA İHRACAT SEKTÖRLERİNDEKİ EĞİLİMLER**
**THE TENDENCIES OF PRIMARY EXPORT SECTORS IN BURSA'S ECONOMY
UNDER THE LIGHT OF BCCI'S 250 LARGE FIRMS RESEARCH**

Prof. Dr. Serdar Sayan

*TOBB ETÜ İktisat Bölümü Öğretim Üyesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü, TEPAV Girişimcilik Enstitüsü Direktörü
Lecturer of Turkey Union Chambers TOBB's ETÜ Economy Department and the Director of Social Sciences Institute, Director of Entrepreneurship Institute EPRFT*

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası'nın (BTSO) geleneksel Bursa'daki 250 Büyük Firma Araştırması 10 yılı geride bırakan tarihçesiyle giderek daha önemli ve ilgili çevrelerce merakla beklenen bir çalışma haline geldi. Araştırma hem Bursa ekonomisinin, hem de Türkiye ekonomisinin gelişme seyrinde yıldan yıla gözlenen değişiklikleri izleme fırsatı veren geleneksel raporun yanı sıra, çok sayıda akademik araştırma ve trend analizi için de kullanılabilecek detaylı bir veri seti sunuyor.

Sıralamaya giren 250 firmadan kimilerinin yıldan yıla değişmesine karşın, 250 firmanın topluca gösterdikleri performansa ilişkin verilerin yıllara göre seyrinin Bursa ve kısmen Türkiye ekonomilerindeki gelişmelerin yönü hakkında fikir verici nitelikte olduğunu düşünüyorum. Araştırmadan elde edilen 2008 verilerinin 2007 ile kıyaslamasından çıkan genel sonuçlar şöyle sıralanabilir:

- 2008'de en büyük 250 firma arasına giren firmaların yurtiçi ve dışı satışlarından elde ettikleri KDV hariç toplam ciro, 2007'deki en büyük 250 firmanın toplam cirosuna kıyasla %13,8 artmış. (Cari fiyatlarla hesaplanan değerler üzerinden gerçekleşen %13,8'lik bu artış, reel olarak sadece % 2,1'lik bir artış ima ediyor.) Yine bu iki yılın sıralamasında en büyük 250 listesine giren firmaların net aktif toplamı cari fiyatlarla %14,4 (reel olarak %2,8) ve üretimden satışları da % 11,3 (reel olarak 0) artmış. Bu 250 firmanın dolar cinsinden toplam ihracatı da 2007'den 2008'e % 24 oranında artmış – ki bu toplu göstergeler arasındaki en etkileyici yükseliş işaret ediyor.
- Öte yandan, muhtemelen etkileri 2008'in son çeyreğinden itibaren belirginleşen küresel krizin de katkısıyla çeşitli göstergelerde cari fiyatlar cinsinden dahi düşüşler gözlenmiş. Bunlardan en belirgini 250 firmanın toplam vergi öncesi karlarında gözlenen %45 oranındaki düşüş, Toplam brüt katma değerde ve öz sermaye tutarında da, her ikisi de cari fiyatlar cinsinden olmak kaydıyla, %4 civarında düşüş gözлюдürüyor. Benzer biçimde, en büyük 250 firmanın gerçekleştirdiği toplam istihdam 2007'den 2008'e %2,3 oranında azalmış.
- Uluslararası ekonomi ve dış ticaret konularında

The traditional 250 Large Firms Research of Bursa Chamber of Commerce and Industry (BCCI) has become increasingly important and an eagerly anticipated study for the interested quarters with its history stretching back more than 10 years. The research, alongside a traditional report which gives an opportunity to track the changes which are observed from year to year in the development movement of both Bursa's economy and that of Turkey also provides a detailed data set which can be used for various academic researches and trend analysis.

I think that although some of the firms which ranked in this classification change from year to year the change of data related to the group performance shown by 250 firms according to the years has a tendency to give an idea about the direction of the developments in Bursa's economy and also partly in that of Turkey. The general results which emerge from the comparison of the data obtained in the year 2008 with that of 2007 can be ranked as follows:

- The total turnover exclusive of VAT which the firms that took place among the 250 large firms in the year 2008 obtained from domestic and foreign sales has increased by 13,8% compared to the 250 large firms total turnover in 2007. (This 13,8% increase which came into being on the values calculated with current prices implies only 2,1% real increase. Again the net assets of the firms which took place in the list of 250 Large Firms ranking in these two years increased by 14,4% with current prices (as real 2,8%) and sales from production increased 11,3% (as real 0%). The total export of these 250 firms increased by 24% from 2007 to 2008 - which indicates the most impressive upturn among the total indicators.
- On the other hand, with the addition of the global crisis, the effects of which probably started to be clear in the last quarter of 2008, decreases have been observed in different indicators even at current prices. The most noticeable one of these is observed in total profit before tax of 250 firms as a 45% decrease. Also we observe

uzmanlaşan bir iktisatçı olarak BTSO araştırmasından elde edilen verilerin sektörler itibarıyla değerlendirilmesini kısaca yaparken ihracatta lider olan üç sektörde odaklanacağım. Esasen Bursa ekonomisinin toplam ihracata katkısının büyüklüğü (Tablo 1) bu üç sektörü Türkiye'nin ihracatı için de önemli kılmıyor.

about 4% decrease both at current prices in total gross value added and equity. Similarly, the total employment realized by 250 Large Firms decreased by 2,3% from 2007 to 2008.

While making a few remarks related to sectoral components of these figures and doing a brief evaluation of the data according to the sectors obtained from the BCCI research, being an economist specializing in the subject of International economy and foreign trade I will focus on three sectors which are the leaders in export. Basically the size of the contribution of Bursa's economy to total export (Table 1) makes these three sectors significant for Turkey's export.

Tablo 1. Yıllara göre dış ticaretin seyri
Table 1. The movement of foreign trade according to the years

	Toplam İhracat (Milyon Dolar)	Bursa'nın İhracatı (Milyon Dolar)	Bursa'nın İhracatında Önceki Yılı Göre Değişim (%)	Bursa'nın Payı (%)	Bursa'nın Payında Önceki Yılı Göre Değişim (Puan)
	Total export (Million Dollars)	Bursa's Export (Million Dollars)	The Change in Bursa's Export According to Previous Year (%)	Bursa's Share (%)	The Change in Bursa's Share According to Previous Year (Point)
2002	36.059	3.457	-	9,6	-
2003	47.253	4.354	24,5	9,2	-0,4
2004	63.167	5.421	5,7	8,6	-0,6
2005	73.476	5.732	28,2	7,8	-0,8
2006	85.535	7.351	23,1	8,6	0,8
2007	107.272	9.049	22,7	8,4	-0,2
2008	132.027	11.104	24,5	8,4	0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) / Source: Turkish Statistical Institute (TÜİK)

Tablodan da görüldüğü gibi, toplam ihracatın hızla büyündüğü 2002-2008 yılları arasında Bursa'nın ihracatı da bu hızlı büyümeye büyük ölçüde ayak uydurarak %8-9 mertebesindeki payını koruyor. Bursa ekonomisinin 2008'de 11 milyar doları geçen ihracatının ardından başlıca sektörler otomotiv ana ve yan sanayii, tekstil ve konfeksiyon ile makina ve metal sektörleri. Bu ihracatın yaklaşık 10 milyar dolarlık kısmı en büyük 250 firma tarafından yapılmırken; bu miktarın yaklaşık %95'i de bu üç sektörün ilk 250 içinde yer alan firmalarınca gerçekleştirildi. 2008 yılında sadece otomotiv ve yan sanayinin en büyük 250 firma listesindeki temsilcileri, Bursa'nın toplam ihracatının %68'ini, Türkiye'nin toplam ihracatının ise hemen hemen %6'sını gerçekleştirdi.

Bu lider ihracat sektörlerine ilişkin gözlemlerimi özetlemeden önce en büyük 250 firma listesine bu sektörlerden giren firmaların sayısına ilişkin seyre aşağıdaki tablo yardımcıyla göz atmakta yarar görüyorum.

As it is seen from the Table, between the years 2002-2008 the total export rapidly increased and keeping up with this rapid increase Bursa's export also preserved its share which was at a rate of 8-9%. The leading sectors behind the export of Bursa's economy which was over 11 billion dollars in 2008 were Automotive Primary and Spare Parts Industry, Textile and ready-to-wear garments and Machinery and Metals. While almost a 10 billion part of this export was carried out by 250 large firms, about 95% of this amount was undertaken by the firms which took place in those three sectors. Only in the year 2008 the representatives of Automotive Primary and Spare Parts Industry in the 250 large firms ranking carried out 68% of Bursa's total export and almost 6% of Turkey's total export.

Before summarizing my observations related to these leader export sectors I find it beneficial to take a glance at the movement related to the number of the firms which took place in the 250 ranking from these sectors with the assistance of the Table below.

Tablo 2. Başlıca ihracat sektörlerinden en büyük 250'ye giren firma sayısı**Table 2. The number of firms from the leading export sectors which took place in the ranking of 250 large firms**

	1997	2006	2007	2008
Otomotiv Ana ve Yan Sanayii Automotive Primary and Spare Parts Industry	33	59	61	64
Tekstil ve Konfeksiyon Textile and Ready-to-Wear Garments	91	72	60	52
Makine-Metal Machinery - Metals	31	26	29	30

Göründüğü gibi, BTSO araştırmasının başladığı 1997'den bu yana otomotivden ilk 250'ye giren firma sayısı neredeyse iki katına çıkarken, tekstil ve konfeksiyon sektöründeki firma sayısı ciddi biçimde düşmüştür; makine-metal sektörü ise büyük ölçüde istikrarlı bir seyir izlemiştir. Bunun nedenlerini daha iyi anlamak için biraz sektörel ayrıntıya girmekte yarar var.

- Bursa'nın ve Türkiye ekonomisinin önemli lokomotif sektörlerinden otomotiv ana ve yan sanayinden ilk 250'ye giren firmaların toplam ihracat ve istihdam rakamları, araştırmanın yapılmaya başlandığı 1997 yılından bu yana neredeyse kesintisiz olarak gözlediğimiz yükseliş trendini 2008 yılında da sürdürmüştür. Sektörün en büyük 250 arasında yer alan lider firmalarının toplam ihracatı 1997'den bu yana en yüksek değerine ulaşarak 7,5 milyar dolar sınırını zorlamış; bu firmalar yaklaşık 41 bin çalışana iş sağlayarak önemli bir istihdam kaynağı olma niteliklerini de korumuşlardır. En büyük 250 firmanın toplam istihdamında gözlenen düşmenin tersine, sektörün listeye giren firmalarındaki çalışan sayısı 2007'den 2008'e yaklaşık %14 oranında artmış. Hepimizin bildiği gibi Türkiye, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden bu yana yavaş yavaş bir otomotiv üretim üssü haline geldi. Artan firma sayısının yarattığı pozitif dışsallıklar ve ölçek büyütükçe artan etkinlik, otomotivin ciddi bir karşılaştırmalı üstünlük sektörü haline getirdi. Sektörün uluslararası rekabet gücü, iç piyasanın daraldığı 2001 krizi gibi dönemlerde dış piyasalara yönelmeyi ve krisin nispeten az hasarla atlatılmasını kolaylaştırdı.

Ancak bildiğimiz gibi bu durum 2009'da değişti. Hem iç piyasanın, hem de ihracat pazarlarının küresel krize bağlı olarak eş anlı biçimde daralması sektörün satışlarında ve istihdamında ciddi düşümlere yol açtı. Büyümedeki lokomotif rolü dolayısıyla otomotiv sanayi başta olmak üzere yerli üreticileri desteklemek üzere çıkarılan ÖTV indirimleri talep eksikliğinden biriken stokların eritilmesine yardım ettiyse de, istihdam kayıplarından tümüyle kaçınmak mümkün olmadı. ÖTV indirimleri kaçınılmaz biçimde ithal otomobilere de yaradıysa da, ben kişisel olarak bu tür yan etkilere katlanmanın, katı korumacı önlemlerin ortaya çıkaracağı refah kayıplarından evlilik olduğunu düşünüyorum. Sektördeki istihdam kayıplarının

As it is seen since 1997 which was when the BCCI researches started, while the number of firms from automotive which took place in the first 250 almost doubled, the number of firms in textile and ready-to-wear garments sector dropped seriously; the machinery - metal sectors followed a largely stabilized progress. To understand the reasons for this it is useful to go into the sectoral details.

- The total export and employment figures of the firms which took place in the 250 firms from automotive primary and spare parts industry which is an important leading sector of both Bursa and Turkey's economy have maintained their increasing trend in the year 2008 which we have observed uninterrupted almost since the year 1997 when the research first started. The total export of the leader firms which took place in the largest 250 in the sector by reaching its peak value since the year 1997 put constraints on the 7,5 billion dollar limit; also by providing employment to nearly 41 thousand workers these firms have preserved their characteristic of being an important employment source. In contrast to the decrease in total employment of the 250 large firms observed, the number of workers in the firms in the sector that took place in the list increased by almost 14% from 2007 to 2008. As we all know since the Customs Union came into effect Turkey has gradually become like an automotive production base. The positive externalities which were created by the increasing number of firms and the efficiency which increased as the scale grew made the automotive a comparative power. The sector's international competitive power made it easy for the sector to be directed to the foreign markets and ride out the crisis with relatively little damage, just as in the period when the domestic market decreased in the 2001 crisis.

But as we know this situation has changed in 2009. The synchronous decrease in both domestic and export markets linked to the global crisis has caused a serious decline in the sector's sales and employment. Although the VAT reduction was issued to support the domestic producers starting with the automotive industry because of its leading role in growth, this helped to reduce the stocks which were increased because of the lack of

boyutlarını ise bir sonraki BTSO araştırmasının sonuçlarından gözlemek mümkün olacak.

- BTSO araştırması otomotivin ardından gelen ihracat lideri ve benzer büyülükte bir istihdam kaynağı olan tekstil ve konfeksiyonda ilk 250'ye giren firmaların toplam çalışan sayısında 2002 yılından beri gözlenen düşüşün, 2008'de de devam ettiğini gösteriyor. Türkiye'deki tekstil ve konfeksiyon sektörünün diğer göstergelerinde de gözlenen aşağı yönlü seyre paralel olarak, 2008'de ilk 250'ye giren firmaların yarattığı toplam brüt katma değerde bir önceki yıla göre %27,8 düşme gözlenmiştir. Sektörün 2008'in en büyük 250 firması arasına giren temsilcileri yılı yaklaşık 142,3 milyon TL'lik negatif bir dönem kârı (ya da zarar) ile kapatmış.
- BTSO araştırmasından elde edilen tekstil ve konfeksiyon sektörüne ilişkin bu veriler daha önceki yıllarda elde edilenlerle birlikte düşünüldüğünde, tekstil ve konfeksiyon sektöründe faaliyet gösteren ve 250 en büyük arasına girmeyi başarmış firmaların bile talep koşullarındaki dalgalanmaların temel göstergelerde yarattığı istikrarsızlığa karşı büyük ölçüde savunmasız olduğu anlaşılıyor. Esasen bunun şartsızı olduğunu söylemek de güç. Bu konularda çalışan iktisatçıların son yıllarda giderek artan bir sıklıkta seslendirdikleri gibi markalaşmayı başaran ya da AR-GE yatırımları yoluyla çok özel nitelikli ürünler tasarlayıp üretebilen firmaların üretikleri bir yana bırakılırsa, Türk tekstil ve konfeksiyon ürünleri fiyat elastikiyeti yüksek, benzer kalitede rakip ürünlerin bol miktarda bulunduğu, katma değeri çok da yüksek olmayan ürünler. İç piyasanın mevcut üretim kapasitesine kıyasla sınırlı olan büyülüğu düşünüldüğünde, dışarı açılmak zorunda olan firmaların ihraç pazarlarında pay elde etmeleri ya da mevcut paylarını büyütmemeleri büyük ölçüde fiyat rekabetine dayalı olarak gerçekleştirilebilir hedefler. Bu tür bir rekabetin ana enstrümanı olan fiyatlar ise doğal olarak kur politikasından çok etkilenmekte.
- Öte yandan Türkiye, gerek ekonomisinin ulaştiği büyülük, gerekse ekonomik politika yapıcı kurumların çağda uygun yapılanma biçimleri itibarıyla, artık tekstil benzeri nispeten düşük katma değerlerin ürün üreticilerinin rekabet gücünü gözecek kur politikaları izleyebileceği dönemleri çoktan geride bıraktı. Bu beğensek de, beğenmesek de böyle. Bu bakımından, markalaşma ve AR-GE lideri olan az sayıda firma dışında kalan tekstil ve konfeksiyon firmalarının büyük bölümünün zaman içinde tasviye olması sadece Bursa'da değil, tüm Türkiye'de beklenmesi gereken bir gelişme. Nitelik Tablo 2, tekstil ve konfeksiyon sektöründe faaliyet gösterenlerden en büyük 250 arasına girenlerin sayısında kararlı bir düşüşün zaten mevcut olduğunu gösteriyor.
- Makine ve metal sektörü ürün spektrumu çok geniş bir sektör. Dolayısıyla bu sektör hakkında çok ayrıntılı şeyler söylemek zor. Ancak ileri ve geri bağlantı katsayılarının

demand but it was not possible to abstain totally from employment losses. Also even if VAT reduction can be good for imported cars, I personally think that to accept these kinds of side effects will be better than prosperity losses which will appear with the protectionist measures. To observe the magnitude of employment losses in the sector will be possible in the results of the next BCCI research.

- In the BCCI research we can see that the decrease which has been observed since the year 2002 in the number of total employees in textile and ready-to-wear garments which took place in the first 250 and which is an export leader following closely on the heels of automotive and a source of employment in similar sizes has also continued in 2008. Parallel to the downturn movement which was observed in other indicators of Turkey's textile and ready-to-wear garments sector a 27,8% decrease was observed compared with the previous year in total gross value added created by the firms which took place in the first 250 in 2008. The representatives of the sector which took place in the 250 large firms in 2008 closed the business year with almost 142,3 million TL a negative profit before tax (or loss).
- When the data obtained from the BCCI research related to textile and ready-to-wear garments sector have been taken into consideration together with the data obtained in previous years, it is understood that even the firms which carried out activities in the textile and ready-to-wear garments sector and succeeded in taking place in the 250 largest were defenceless to a large extent against the instability of the basic indicators which was created by the fluctuations in demand conditions. Basically, this was not at all surprising. Just as the economists who work in this field have increasingly said in recent years, if the products produced by the firms which have succeeded in being a brand name and able to design and produce very special quality products by R-D investments are put to one side, the Turkish textile and ready-to-wear garment products are the products whose price flexibility is high, whose similar rival products are found in plenty, and whose value added is low. When the limited size of the market has been taken into consideration compared with existing production capacity, to have a share in export markets or to expand their existing shares for the firms which need to do business abroad are the targets which can be carried out mainly depending on the price competition. The prices which are the main instrument for this kind of competition are naturally affected by the foreign exchange policy.

On the other hand, Turkey both according to the size of the economy it has reached and the up to date structuring pattern of the institutes which make the economic policies, now have long ago left behind the periods which will

yüksek olduğunu biliyoruz. Buna bağlı olarak bu sektördeki aktivite düzeyinin hem Bursa, hem de ülke ekonomisindeki canlılıkla aynı yönde değişmesini bekliyoruz. BTSO araştırmasından gelen veriler makine ve metal sektöründen ilk 250 arasına giren firmaların 2008'de 1,2 milyar dolarlık bir ihracat yaptığını, bunun 2007'ye göre %13,3'lük bir artış ifade ettiğini gösteriyor. Bu firmaların yarattığı istihdam ise 2007'deki düzeyine çok yakın.

Sonuç

Bursa Türkiye ekonomisi açısından çok önemli bir sanayi üretim ve ihracat üssü. Gerek istihdam yaratma kapasitesi, gerekse ülkenin dış ticaret dengesine katkısı itibarıyla önemli ve yükselen bir sektör olan otomotiv sektörünün de başlıca merkezi olan Bursa'da bir başka önemli istihdam kaynağı da geleneksel ihracat ürünlerimiz olan tekstil ve konfeksiyonu üreten firmalar. Ancak bu sektörde markalaşmayı ve/veya AR-GE faaliyetleri yoluyla yeni ve rakipsiz ürünler tasarlayıp üretmeyi başarabilecek az sayıda firma dışında kalanların uzun vadede ayakta kalma şansları zayıf gözükmektedir. Sektörün Bursa'daki (ve Türkiye'nin geri kalanındaki) geleceğinin parlak olduğunu söylemek güç. Bu bakımdan Bursa ekonomisinin, bu sektörde sadece bir kriz yılı olan 2009'da değil, izleyen yıllarda da yaşanması çok muhtemel olan istihdam ve döviz geliri kayıplarını telafi etme potansiyeli olan otomotiv ve makine-metal benzeri sektörlerle yönelmesinde yarar olduğu kanısındayım.

follow the foreign exchange policies that will protect the competition power of the producer who produce the relatively low value added product such as textile. Whether we like it or not the situation is such. For this reason, apart from the few firms which are the leader of branding and R and D, the elimination of a major part of the other textile and ready-to-wear garments firms is a process which is anticipated not only in Bursa but also in Turkey. However, Table2 shows that there is a big decrease in the number of firms which carry out activities and take place in the largest 250 in the textile and ready-to-wear garments sector.

- The machinery and metal sector is a sector which has a large product spectrum. Consequently, it is difficult to say very detailed things about it. But we know that its to and fro correlation coefficients are high. Related to this, we expect that the activity level in this sector will change in the same direction of the economic vitality both in Bursa and in our country. The data which come from BCCI research shows that the firms from the machinery and metal sector which took place in the first 250 carried out 1,2 billion dollars export in 2008, and this implies a 13,3% increase compared with 2007. The employment created by those firms is very close to the level of 2007.

Conclusion

Bursa is a very important industrial production and export base for Turkey's economy. In Bursa which is the main centre for the automotive sector - an important and rising sector for both employment creating capacity and contribution to country's foreign trade balance - another important employment source are the firms which produce textile and ready-to-wear garments which are our traditional export products. However, in this sector apart from a few firms which can be successful in designing and producing unrivalled products by being a brand name and/or through R-D activities, the chance of survival of the others which remain outside of this seems weak. It is difficult to say that the future of the sector in Bursa (and other parts of Turkey) is bright. For this reason, I am of the opinion that it is beneficial for the economy of Bursa to be directed to the sectors such as automotive and machinery-metal which have the potential to compensate employment and foreign exchange income losses not only in 2009 but also likely to be experienced in the following years.